

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması*

Özlem ŞİMŞEK ÇETİN**
Fatma ALİSİNANOĞLU***

Özet

Araştırmanın amacı “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi” nin geliştirilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu 2009- 2010 eğitim öğretim yılında Ankara ili Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak, Yenimahalle ilçelerindeki anasınıflarına devam eden 400 çocuk oluşturmuştur. Kontrol listesinin geçerlik çalışması için kapsam ve yapı geçerliği uygulanmıştır. Kapsam geçerliği için uzman kanısına başvurulmuş, yapı geçerliği için ise 200 çocuk ile açımlayıcı faktör analizi ve 200 çocuk ile doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Kontrol listesinin güvenirlik çalışması için Kuder Richardson-20 (KR-20) analizi yapılmıştır. Araştırmanın geçerlik çalışması sonucunda kontrol listenin 17 maddeden ve iki faktörlü bir yapıdan oluştuğu belirlenmiştir. Kontrol listenin tamamına ilişkin KR-20 güvenirlik katsayısı 0.72 olarak hesaplanmıştır. Araştırma sonucunda “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin okul öncesi dönemdeki çocukların yazı kavramlarını değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir araç olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul öncesi eğitim, yazı farkındalığı, okuma yazmaya hazırlık, gelişimsel okuryazarlık

Validity and Reliability Study of The Control List for The Evaluation of The Print Awareness of Pre-School Children

Abstract

The aim of the study is to develop the “Control List for the Evaluation of the Print Awareness of Pre-School Children”. 400 children who maintained their kindergarten education in Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak, and Yenimahalle counties of Ankara province in 2009-2010 academic year formed the study group of the research. For the validity study of the Control List, construct and content validity were applied. For the content validity; expert opinions are referenced and for the construct validity; exploratory factor analysis with 200 children and confirmatory factor analysis with 200 children were applied. For the reliability study of the Control List, Kuder Richardson 20 (KR-20) analysis was conducted. As the result of the validity study of the research, it was found that the Control List had a pattern consisting of 17 items and 2 factors. KR 20 reliability co-efficient for the whole Control List was calculated as 0.72. As the result of the study, it was found that “Control List for the Evaluation of the Print Awareness of Pre-School Children” has been a valid and reliable in evaluating the print concepts of the pre-school children.

Key Words: Preschool education, print awareness, reading and writing readiness, emergent literacy

* Bu makale Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde yapılmış “60- 72 Aylık Çocukların Yazı Farkındalığı ve Yazmaya Hazırlık Becerilerinin Gelişiminde Okuma Yazmaya Hazırlık Programının Etkisinin İncelenmesi” isimli doktora tezinin bir parçasıdır.

** Yrd. Doç. Dr. Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü. ozlemgazi@gmail.com

*** Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü. alisanan@gazi.edu.tr

Giriş

Çocuğun okuryazarlık becerileri okuma, yazma, sözel dil becerileri gibi alt alanlardan meydana gelmekte ve bu alanların birbiri ile etkileşimi ile gelişmektedir. Bu alanların birindeki gelişim diğerini etkilemektedir (Berry, 2000; Morrow, 2005). Diğer bir ifadeyle çocukların okuma becerileri güçlendikçe yazma becerileri güçlenmekte, yazma becerileri güçlendikçe de okuma becerileri güçlenmektedir (Morrow, 2005). Bu bağlamda çocuğun okuma ve yazma gelişiminden ve eğitiminde bahsedilirken hem okuma hem de yazma becerileri üzerinde durulmalıdır. Okul öncesi dönemdeki çocukların okuma ve yazma gelişimleri ile ilgili önemli bir kavram da yazı farkındalığıdır. Yazı farkındalığı, yazmaya hazırlık çalışmalarından farklıdır. Erken yaşlardan itibaren çocukların dikkatlerini yazıya çekme ve yazının önemini çocuklara kavratmaya yöneliktir (Güneş, 2007).

Yazı farkındalığı yazılı dilin ve yazım kurallarının anlaşılmasını içermektedir. Bu içerikte “*çevresel yazıların anlaşılması, kitap kavramları, yazının yönü, sözcükler arasındaki boşluklar, sözcük, cümle gibi yazıyı oluşturan birimlerini ifade eden yazı kavramları ve alfabe bilgisi*” yer almaktadır (Justice, Bowles ve Skibbe, 2006; Justice ve Kaderavek, 2003; Pullen ve Justice, 2003; Vukelich Christie and Enz, 2008).

Okul öncesi dönemdeki çocukların yazıyı formal olarak okumaları beklenmese de yazı kavramlarını kazanmaları ve yazının farkında olmaları gerekmektedir (Ezell ve Justice, 2005). Okul öncesi dönemdeki çocuklarla yapılan araştırmalar, çocukların ileriki dönemlerdeki okuma becerilerini tahmin etmede ne güçlü becerinin yazı farkındalığı olduğunu tespit etmişlerdir (Farver, Nakamoto ve Lonigan, 2007; Kelman, 2006).

Çocukların yazı farkındalığını geliştirerek, ses farkındalığı ile birleştirmelerini ve okuma yazma farkındalığı edinmelerini sağlamak gerekmektedir. Bu durum çocuğun yazınının anlamını araştırmak ve yazmanın da yazılı anlamlar üretmek olduğunu anlamasını gerektirmektedir. Çocukların yazıyı keşfetmeleri ve kendi kendilerine yazı farkındalığı geliştirmeleri beklenmemelidir. Yazı farkındalığı hem okul öncesinde hem de okuma yazma öğretiminin başında yapılacak çalışmaları kapsamaktadır. Yazı farkındalığı ile ilgili çalışma yapmadan okuma yazma öğretimine geçilmemelidir (Güneş, 2007). Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirmek ve geliştirmek okuma yazmaya hazırlık çalışmalarının bir boyutu olarak ele alınmalıdır. Oysaki Türkiye’de okul öncesi eğitimcilerinin çocukların yazı farkındalığını değerlendirebilmeleri için kullanabilecekleri değerlendirme araçlarının sayısı oldukça azdır. Bu açıdan okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirmek için kullanılması amaçlanan “*Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi*”nin geliştirilmesinin önemli olduğu, araştırmacılara ve öğretmenlere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada okul öncesi

dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirmek amacıyla bir ölçme aracı geliştirmek ve geçerlik- güvenilirlik çalışmasını yapmak amaçlanmaktadır.

Yöntem

Geçerlik, bir ölçme aracının, ölçülmek istenen özelliği ne kadar doğru ölçtüğünü belirtmek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Bir ölçme aracının geçerliğini belirlemek için kullanılan geçerlik teknikleri farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Geçerlik tekniklerinin, kapsam geçerliği, ölçüt bağımlı geçerlik ve yapı geçerliği olarak ayrılması en çok tercih edilen geçerlik sınıflandırılmasıdır (Büyüköztürk, 2009). Bu doğrultuda okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirmek amacıyla geliştirilmesi amaçlanan “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin geçerlik çalışmalarının yapılmasında kapsam ve yapı geçerliği teknikleri kullanılmıştır. Araştırmada, “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin kapsam geçerliği için uzman görüşüne başvurulmuş, yapı geçerliğini belirlemek amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) yapılmıştır.

Güvenirlik, bireylerin bir ölçme aracına verdikleri yanıtlar arasındaki tutarlılık olarak ifade edilebilir. Bir ölçme aracının güvenilirliği için aranan iki temel ölçüt “*değişik zamanlarda elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık ve aynı zamanda elde edilen puanlar arasındaki tutarlılık*” olarak açıklanabilir. Ölçme aracının güvenilirliği, test-tekrar test güvenilirliği, paralel form güvenilirliği, iki yarı test güvenilirliği, Kuder Richardson-20 (KR-20) ve Cronbach alfa güvenilirliği, madde toplam puan korelasyonu kullanılarak test edilebilir (Büyüköztürk, 2009). Test maddelerine verilecek yanıtların doğru/yanlış, evet/hayır gibi iki seçeneğe olması durumunda KR-20 kullanılır (Büyüköztürk, 2009). “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi” doğru yanıtlar için 1, yanlış yanıtlar için 0 puanı verilmektedir, bu nedenle güvenilirliğini belirlemek amacıyla test Kuder Richardson-20 (KR-20) kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evrenini Ankara ili merkezinde bulunan (Altındağ, Çankaya, Keçiören, Mamak, Yenimahalle) beş ilçede 2009-2010 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 60-72 aylık çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırma için çalışma grubunun büyüklüğünü tespit etmek amacıyla alanyazın taraması yapılmıştır. Alan yazın taranmasında madde ile cevaplayıcı oranlarının Cattell (1978)’e göre her madde için 3 ila 6 kişi arasında, Gorsuch (1983)’a göre her madde için en az 5 kişi, Everitt (1975)’e göre her madde için en az 10 kişi olması gerektiği görülmüştür (Akt. McCallum ve diğerleri, 1999: 84-85). Jinchul (2004) ise, bu oranın her madde için 5 kişiden fazla olması

gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin geçerliği ve güvenilirliği için çalışma grubunun büyüklüğü kontrol listesinin madde sayısının 10 katı olarak belirlenmiştir. Kontrol listesindeki madde sayısı dikkate alınarak, analize 20 madde ile başlanmış ve bu nedenle açılımlayıcı faktör analizi için 200 çocuk, doğrulayıcı faktör analizi için 200 çocuk araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

Tablo1: Çalışma grubundaki çocukların devam ettikleri okullar, çocuk sayısı ve cinsiyetleri

İlçe İsmi	İlköğretim Okullarının İsimleri	Çocuk Sayısı	Cinsiyet	
			Kız	Erkek
Altındağ	Aydınlıkevler İÖÖ	28	13	15
	Telsizler İÖÖ	12	3	9
	Hayme Hatun İÖÖ	20	8	12
	Polis Amca İÖÖ	20	11	9
Çankaya	Nebahat Keskin İÖÖ	20	10	10
	Ulubatlı Hasan İÖÖ	20	9	11
	Hamdullah Suphi İÖÖ	20	12	8
	Dikmen İÖÖ	20	10	10
Keçiören	Fevziatlıoğlu İÖÖ	20	10	10
	Kamilocak İÖÖ	20	11	9
	Hüseyin Güllüoğlu İÖÖ	20	10	10
	Mecidiye İÖÖ	20	8	12
Mamak	Açıkalın İÖÖ	31	13	18
	29 Ekim İÖÖ	29	12	17
	Gülveren İÖÖ	20	7	13
Yenimahalle	Fatih İÖÖ	20	12	8
	Gazi Osman Paşa İÖÖ	20	11	9
	Emin Sağlamer İÖÖ	20	11	9
	Mimar Sinan İÖÖ	20	10	10
Toplam		400	195	209

Araştırmanın açılımlayıcı “faktör analizi için ve güvenilirlik” çalışması için Altındağ, Çankaya Keçiören Mamak ve Yenimahalle ilçelerinin her birinden 40’ar olmak üzere toplam 200 çocuk ile çalışılmıştır. Araştırmanın “doğrulayıcı faktör analizi” için aynı ilçelerin (Altındağ, Çankaya Keçiören Mamak ve Yenimahalle) farklı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden toplam 200 çocuk ile çalışılmıştır. İlçelerin her birinden 40’ar çocuk araştırmaya dahil edilmiştir.

Bulgular ve Yorumlar

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi'nin Geçerlik Çalışması

Kapsam Geçerliği

“Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin oluşturulmasında öncelikle konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Çocukların yazılı dil hakkındaki bilgilerini ölçmek için Clay (1979) tarafından hazırlanan “*Concept About Print*”(CAP) isimli ölçek, Öztunç (1994) tarafından “*Okuma Kavramları Ölçeği*” adı verilerek, Türkçe’ye uyarlanmıştır. Ölçek “*Sand*” ve “*Stone*” adlı iki kısa hikaye kitabından oluşmaktadır. Hikâye kitaplarının sayfalarının biri yazılı metin, diğeri ise resim içermektedir. Bu ölçekte okul öncesi dönemdeki çocukların yanıtlamakta zorlanacakları, noktalama işaretleri gibi maddeler de, bulunmaktadır. Yazı farkındalığı ile ilgili diğeri bir değerlendirme aracı ise Justice ve Ezell (2001) tarafından geliştirilen “*Words in Print and Print Concepts*” (PWPA) isimli ölçektir. PWPA, CAP ile benzer özellikleri ölçmekle birlikte, okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimsel özellikleri dikkate alınarak, CAP’ taki bazı maddeleri değiştirilmesiyle oluşturulmuştur. PWPA’da CAP’ ta olduğu gibi özel olarak hazırlanmış hikaye kitabı kullanılmamıştır. PWPA’da ticari amaçla satılan iki hikâye kitabı kullanılarak çocukların yazı kavramları ve kelime kavramları değerlendirilmiştir. “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin oluşturulmasında yurt içinde ve yurt dışında alanla ilgili araştırmalar incelenmiştir. Kontrol listesinin oluşturulmasında, okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığı ilgili gelişimsel özellikleri taranmıştır. Güneş (2007), Justice ve Ezell (2001), Kelman (2006), MEB (2005), MEB (2006), Morrow (2005), Ranweiller, (2004), Riley and Reedy (2003), Üstün (2007) kaynaklarında yazı farkındalığı ile bilgiler incelenmiştir. Kaynak taramasının ardından yazı farkındalığını ölçeceği varsayılan maddelerin yazılmasına dikkat edilmiştir. Aynı zamanda kontrol listesinin maddelerinin hazırlanmasında, PWPA (2001), CAP (1979), CABEL-BCT (2000) gibi ölçeklerde yer alan maddelerden yararlanılmıştır. Kontrol listesinin uygulamasında kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından iki hikâye kitabı hazırlanmıştır. Hikâye kitaplarında sayfa ve yazı özelliklerinin değerlendirmek istenilen ölçütlere uygun olmasına özen gösterilmiştir.

“Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi” için başlangıçta 20 madde oluşturulmuş ve kapsam geçerliğinin yapılması için uzman görüşleri alınmıştır. Kapsam geçerliği için, Ankara Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Niğde Üniversitesi ve Milli Eğitim Bakanlığında görev yapan sekiz alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Sınıf öğretmenliği alanında ilk okuma yazma ve okuma yazma alanlarında çalışmaları bulunan dört uzmandan görüş alınmıştır. Okul öncesi eğitim

alanından ise, okul öncesi dönem çocuklarında okuma yazmanın gelişimi ve okuma yazmaya hazırlık ile ilgili çalışmaları bulunan üç alan uzmanından ve bir okul öncesi öğretmeninden olmak üzere dört uzmandan görüş alınmıştır. Uzmanlar her bir maddeyi amacına uygunluk açısından “*Uygun / Kalsın; Uygun Değil /Çıkarılsın; Uygun/ Ancak Düzeltme Önerisi*” şeklinde üçlü derecelendirme ile değerlendirmişlerdir.

Uzman görüşlerini değerlendirmek amacıyla **Lawshe Tekniği** kullanılmıştır. Lawshe Tekniği, Lawshe tarafından geliştirilmiş olup tekniğin uygulanması için en az 5 en fazla 40 uzman görüşüne gereksinim bulunmaktadır. Lawshe Tekniğinde maddelere ilişkin uzman görüşleri toplanarak kapsam geçerlilik oranları (KGO) elde edilmektedir (Yurdugül, 2005). Kontrol listesinin 11. maddesinde yer alan “*Ben okurken sen de okuduğum sözcükleri bana göster.*” ifadesine sekiz uzmandan altısı, “*maddenin doğru yanıtlanabilmesi için çocukların sözcükleri okuyabilmeleri*” gerektiğini ifade ederek, olumsuz görüş bildirmişlerdir. Bu görüş doğrultusunda madde kontrol listesinden çıkarılmıştır. Kontrol listesindeki diğer maddeler uzmanlardan alınan görüşler doğrultusunda düzenlenmiştir. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Anaokulunda 60-72 ay grubundaki 10 çocukla ön uygulama yapılmıştır.

Yapı Geçerliği

“*Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi*”nde ait geçerlik çalışmasının gerçekleşmesinde açılımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır.

Açılımlayıcı Faktör Analizi (AFA)

“*Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi*”nde ait geçerlik çalışması kapsamında faktör yapılarını belirlemek amacıyla anasınıfına devam eden 200 çocuğa açılımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Uzman görüşüne dayalı olarak bir madde atıldığı için ve analize 19 madde ile başlanmıştır. İlk aşamada öz değeri birden büyük yedi faktör belirlenmiştir. Bu faktörler ve faktörlere ait öz değerler Tablo 2’de belirtilmiştir.

Tablo 2: Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirme kontrol listesi”ne ait faktörler ve özdeğerleri

	Faktör1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6	Faktör 7
Öz değer	7.89	4.84	2.40	1.79	1.56	1.42	1.02

Tablo 2 incelendiğinde “faktörlerin öz değerleri görülmektedir. “*Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi*”ne ait öz değerler incelendiğinde iki faktörün öz değerinin diğer faktörlerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Bu nedenle, test iki faktörle sınırlandırılarak ve temel bileşenlere göre *Varimax Dik Döndürme Tekniği* kullanılarak analiz tekrarlanmıştır. Faktör analizinin ilk sonuçları incelendiğinde iki (9. ve 10.) maddenin faktör yük değerinin 0.30'un altında kaldığı görülmüştür. Bu maddeler testten çıkartılmış ve kalan 17 madde için faktör analizi tekrar yapılmıştır.

“Okul Öncesi Dönemde Yazı Farkındalığı Kontrol Listesi” nin açıklayıcı faktör analizi (döndürülmüş temel bileşenler) sonuçlarına Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3: Okul öncesi dönemde yazı farkındalığı kontrol listesi açıklayıcı faktör analizi (döndürülmüş temel bileşenler) sonuçları

Maddeler	Faktör Ortak Varyans	Döndürülmüş Faktör Yük Değeri	
		Faktör 1	Faktör 2
M14	0.071	0.891	0.368
M18	0.000	0.808	-0.589
M17	0.353	0.703	0.391
M3	0.482	0.608	0.386
M1	0.647	0.590	0.063
M2	0.662	0.581	0.025
M6	0.584	0.544	0.346
M4	0.644	0.531	0.273
M16	0.756	0.486	-0.087
M12	0.000	0.309	0.951
M13	0.000	0.474	0.881
M19	0.373	0.327	0.721
M11	0.408	0.284	0.716
M8	0.579	0.028	0.648
M7	0.603	0.002	0.630
M5	0.615	0.003	0.621
M15	0.656	0.045	0.585
Açıklanan Varyans:			
Faktör 1: % 45.26			
Faktör 2: % 28.45			
Toplam: % 73.71			

Tablo 3 incelendiğinde “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nde yer alan 17 maddenin iki faktör altında toplandığı ve sadece bir faktörde yüksek yük değerlerine sahip oldukları görülmektedir. Analiz sonucunda “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin öz

değeri 7.69 ve 4.84 olan iki faktörden oluştuğu tespit edilmiştir. Birinci faktörün açıkladığı varyans %45.26 iken, ikinci faktörün açıkladığı varyans %28.45'tir. Kontrol listesinin toplam faktör boyutlarının varyansı ise %73.71'dir.

Faktör döndürme sonucunda kontrol listesinin birinci faktörünün sekiz maddeden (1, 2, 3, 4, 6, 14, 16, 17, 18), ikinci faktörünün dokuz maddeden (5, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 19) oluştuğu görülmektedir. Birinci faktörde yer alan maddelerin faktör yük değeri 0.486 ile 0.891 değiştiği, ikinci faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerinin 0.585 ile 0.951 değiştiği saptanmıştır.

Birinci faktörü oluşturan maddeler:

1. madde: "Kitabın ön yüzünü gösterir misin?"
2. madde: "Kitabın arka yüzünü gösterir misin?"
3. madde: "Kitabın adı nerede, gösterir misin?"
4. madde: "Kitabın adı ne işe yarar söyler misin?"
6. madde: "İlk önce nereyi okuyacağımı gösterir misin?"
14. madde: "Bu sayfada kaç sözcük var? Bana sayar mısın?"
16. madde: "Bu sayfada bana büyük harf gösterir misin?"
17. madde: "Bu sayfada bana küçük harf gösterir misin?"
18. madde: "Bu sayfada bir cümle gösterir misin?" ifadelerinden oluşmaktadır. Faktörde biraya gelen maddeler incelendiğinde bu faktöre "*Kitap Kavramları*" adı verilmiştir.

İkinci faktörü oluşturan maddeler:

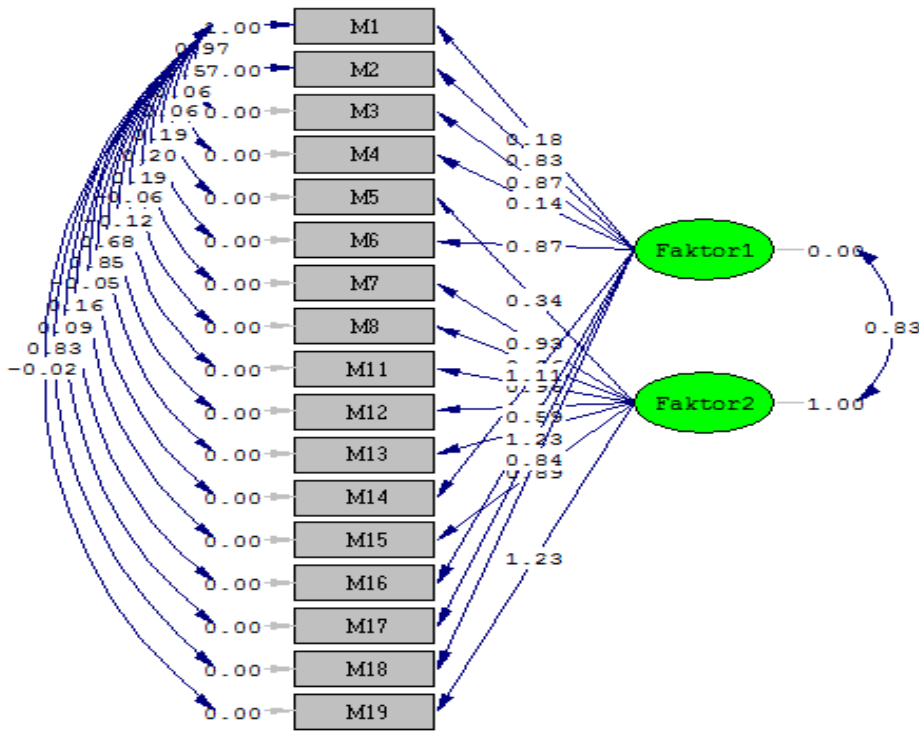
5. madde: "Kitabı sana okumak istiyorum. Nereyi okuyacağımı gösterir misin?"
7. madde: "Bu sayfada önce nereyi okuyacağım?"
8. madde: "Bu sayfada en son nereyi okuyacağım?"
11. madde: "Bana bu sayfada bir sözcük gösterir misin?"
12. madde: "Bu sayfada bana kısa bir kelime gösterir misin?"
13. madde: "Bu sayfada bana uzun bir sözcük gösterir misin?"
15. madde: "Bu sayfada bana bir harf gösterir misin?"
19. madde: "Bu harfin küçüğünü gösterir misin?" ifadelerinden oluşmaktadır. İkinci faktörde toplanan maddeler incelendiğinde bu faktöre "*Yazı Kavramları*" adı verilmiştir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Doğrulayıcı faktör analizi, geleneksel yöntemle yapılan faktör analizlerinden farklı olarak, daha önce araştırmacı tarafından belirlenmiş faktör yapısının test edilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Orijinal olarak geliştirilen ölçek çalışmalarında faktör analizlerine ek olarak

yapılmaktadır (Şimşek, 2007). Modelin uygunluğunu değerlendirmek amacıyla kullanılan farklı uyum ideksleri bulunmaktadır (Akt. Erdoğan, Bayram, Deniz, 2007). Araştırmada Ki-Kare Uyum Testi (Chi-Square Goodness, χ^2), İyilik Uyum İndeksi (Goodness of Fit Index, GFI), Düzeltilmiş İyilik Uyum İndeksi (Adjusted Goodness of Fit Index, AGFI) dikkate alınmıştır.

“Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin daha önce 200 çocuk üzerinde gerçekleştirilen açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda belirlenen iki faktörlü yapısının, bu araştırmada elde edilen verilerle ne derece uyum gösterdiğini değerlendirmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmıştır. DFA, AFA uygulanan 200 çocuğa benzer özellikler taşıyan 200 farklı çocuğa uygulanmıştır. Doğrulayıcı faktör analizinin modeli, Şekil 1’ de verilmiştir.

Şekil 1: Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirme kontrol listesine ilişkin model

Modifikasyonlar sonrasında, DFA sonucunda elde edilen ki- kare (χ^2) = 6102.71, serbestlik derecesi ((sd) =117) olarak bulunmuş olup, modelin istatistiksel olarak anlamlı ($p < .001$) olduğu saptanmıştır.

Ki- kare (Chi Square) orijinal değişken matrisinin varsayılan matristen farklı olup olmadığını test etmektedir. Bu test regresyon katsayılarının işaretlerine ve anlamlılık düzeyine bakmakta ve modelin ayrı ayrı parçaları hakkında bilgi vermektedir. Aynı zamanda bu testle

modelin tamamının doğruluğu da ölçülebilir. Bu testte ki – kare değerinin mümkün olduğunca düşük olması beklenir. Ki- kare değerinin anlamsız çıkması modelin kabul edildiği anlamına gelmemektedir, bazı diğer uyum indekslerine de bakmak gerekmektedir. Ki kare değerinin anlamlı ve yüksek çıkması da modelin reddedildiği anlamı taşımamaktadır. Çalışma grubunun küçük olması Ki- kare değerini olumsuz yönde etkilemektedir (Ayyıldız, Cengiz, Ustasüleyman, 2006).

Programın ön gördüğü minimum modifikasyonlar dikkate alındığında “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”ne birinci dereceden doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4: Okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirme kontrol listesine ilişkin standardize edilmiş regresyon katsayıları, t değerleri

BOYUTLAR	MADDE- LER	STANDARDİZE EDİLMİŞ REGRESYON KATSAYILARI	t DEĞERİ (p<.05)	AÇIKLANAN VARYANSIN MİKTARI
Birinci Faktör (PC=.92*;V.E= .62**)				
	M1	0.18	2.92	0.06
	M2	0.83	27.42	0.03
	M3	0.87	37.91	0.02
	M4	0.14	6.02	0.02
	M6	0.87	35.69	0.02
	M14	1.11	40.28	0.03
	M16	0.59	7.89	0.08
	M17	1.23	48.04	0.03
İkinci Faktör (PC=.97*; V.E=.84 **)				
	M5	0.34	3.66	0.09
	M7	0.93	51.58	0.02
	M8	0.96	56.32	0.02
	M11	0.96	71.79	0.01
	M12	1.03	70.33	0.02
	M13	1.03	67.53	0.02
	M15	0.89	47.08	0.02
	M18	0.84	44.12	0.02
	M19	1.23	67.21	0.02

*pc : Yapı Güvenirliliği = $(\sum \text{standardize reg. agr.})^2 / (\sum \text{standardize reg. agr.})^2 + \sum \text{ölçüm hataları}$

**V.E : Açıklanan Varyans = $(\sum \text{standardize reg. agr.})^2 / (\sum \text{standardize reg. agr.})^2 + \sum \text{ölçüm hataları}$ (Fornell ve Larcker, 1981 : 46).

Tablo 4 incelendiğinde, faktörlerde yer alan maddelerin istatistiksel olarak anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda birinci faktör için yapı güvenirliliği .92, açıklanan varyans .62; ikinci faktör için yapı güvenirliliği .97, açıklanan varyans .84 olarak bulunmuştur. Hair, Rolph, Ronald, William (1998) ile Şimşek (2007)'e göre yapı güvenirliliği ve açıklanan varyansın .50 ve daha yukarısında olması gerekmektedir. Bu bulgular ışığında iki faktörlü yapının doğrulandığını görülmektedir.

Şekil 1 ve Tablo 4'e göre, "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi"nde yer alan 17 maddenin iki boyuttan oluştuğuna ilişkin doğrulayıcı faktör analizi uyum iyiliği istatistiklerine bakılmıştır. "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi"ne ilişkin DFA ile hesaplanan Ki-kare (χ^2) = 6102.71, (χ^2/sd)=52.16, GFI=0.98 ve AGFI=0.97 olarak bulunduğu görülmektedir. GFI (Good of Fit İndeks-Uyum İyiliği İndeksi) hesaplanan değerler arasındaki kovaryans miktarını göstermektedir. GFI değeri 0-1 arasında değişmektedir, GFI değerinin 0.90'ı geçmesi mükemmel uyum göstergesi olarak alınmaktadır. AGFI değerinin ise 0.80'e eşit ya da üstünde olması beklenmektedir (Cevher Kalburan, 2009). Bu bilgiler ışığında "Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi"nin faktöriyel yapısını gösteren modelin, gözlenen değişkenleriyle faktörleri arasındaki ilişkiyi gösteren katsayılar incelendiğinde, tüm katsayıların yeterli düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır. DFA ile hesaplanan uyum istatistikleri dikkate alındığında, ölçeğin daha önce belirlenen iki faktörlü yapısının toplanan verilerle genel olarak uyum sağladığına karar verilmiştir.

Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi'nin Güvenirlik Çalışmasına İlişkin Bulgular

"Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi"nin güvenirliliğine ilişkin bilgileri elde etmek amacıyla iç tutarlılık anlamında güvenirliliği KR-20 güvenirlilik katsayısı yardımıyla incelenmiştir. KR-20 aynı zamanda elde edilen test puanları arasındaki içtutarlılığı incelemek amacıyla kullanılır. Test maddelerinin ölçtüğü özelliklerin, örneklediği davranışların benzeşik olması iç tutarlılığı yükseltmektedir. Test maddelerine verilecek yanıtların doğru/yanlış, evet/hayır gibi iki seçeneğe olması durumunda

KR-20 kullanılır. Psikolojik test için hesaplanan güvenilirlik katsayısının .70 ve daha üstü olması güvenilirlik için yeterli görülmektedir (Büyüköztürk, 2009). “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin birinci faktörüne (kitap kavramları) ait KR-20 güvenilirlik katsayısının 0.64; ikinci faktöre ait KR-20 güvenilirlik katsayısının 0.51 olduğu saptanmıştır. Kontrol listesinin toplamına ilişkin KR-20 güvenilirlik katsayısı ise 0.72 olarak bulunmuştur. Madde sayısı oldukça az olan alt faktörler için (8 ve 9 madde), bu değerlerin yeterli olduğu; testin iç tutarlılığa sahip olduğu yorumu yapılabilir. Bu sonuçlara göre araştırmada yapılan ölçümün güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuçlar ve Öneriler

Araştırmada okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığını değerlendirmek amacıyla “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. İlgili alan taraması yapıldıktan sonra kontrol listesinin 20 maddeden meydana gelen ilk taslağı oluşturulmuş ve kapsam geçerliğini yapmak için uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşleri sonrasında “Ben okurken sen de okuduğum sözcükleri bana gösterir misin?” maddesi çıkarılmıştır. Kontrol listesinin yapı geçerliği açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile yapılmıştır. Açıklayıcı faktör analizi sonrasında “Sayfayı hangi yöne çevireceğim, gösterir misin? ve “Hangi yöne doğru okuyacağım, gösterir misin?” maddelerinin faktör yük değerinin 0.30’ın altında kaldığı için kontrol listesinden çıkarılmıştır. Araştırma sonucunda amacıyla “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nde toplam 17 maddeden oluşan iki faktörlü bir yapıya ulaşılmıştır. Kontrol listesinin 9 madden oluşan ilk boyutuna genel madde dağılımına bakılarak “Kitap Kavramları” başlığı verilmiş, ikinci boyutuna ise “Yazı Kavramları” başlığı verilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizine göre iki faktörlü yapının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Kontrol listenin geneline ilişkin KR-20 (.72) puanına göre yapılan ölçümün güvenilir olduğunu söylemek mümkündür. Buna sonuçlara göre “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin geçerli ve güvenilir olduğu ve anasınıfına devam eden çocukların yazı farkındalığını değerlendirmek amacıyla kullanılabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada geliştirilmesi amaçlanan kontrol listesi sadece 60- 72 aylık çocuklar için uygulanmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda “Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Yazı Farkındalığını Değerlendirme Kontrol Listesi”nin 36- 72 aylık çocuklar için geçerlik ve güvenilirlik çalışmasının yapılması, okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığı ile ilgili durum tespit çalışmasının yapılması; okul öncesi dönemdeki çocukların yazı farkındalığının, çocuğa sağlanan yazılı uyaranlarla, yazmaya hazırlık becerileri ile ve ses farkındalığı ile

ilişkisinin incelenmesi; okul öncesi dönemdeki çocuğun yazı farkındalığı ile ilköğretim birinci sınıfta okuma ve yazmayı öğrenme arasındaki ilişkisinin araştırılması önerilmektedir.

Kaynakça

- Ayyıldız, H., Cengiz, E. ve Ustasüleyman, T. (2006). Üretim ve Pazarlama Bölümleri Arası Davranışsal Değişkenlerin Firma Performansı Üzerine Etkisine İlişkin Yapısal Bir Model Önerisi. *Muğla Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, <http://www.mu.edu.tr/sbe/sbedergi/dosya/H-Ayyildiz.pdf> adresinden 21.12.2009 tarihinde alınmıştır.
- Berry, R.S. (2000). *Children's environmental print reability, validity and realtionship to early reading*. Unpublished doctoral thesis, Univeristy of North Carolina, North Carolina, USA.
- Büyüköztürk, Ş. (2009). Sosyal bilimler için veri analiz kitabı. (10. baskı). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Cevher Kalburan, F. N. (2009). *Çocuklar için çevresel tutum ölçeği ile yeni ekolojik paradigma ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ve çevre eğitim programının etkisinin incelenmesi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Erdoğan, Y., Bayram, S. ve Deniz, L. (2007). Web tabanlı öğretim tutum ölçeği: açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 4(2), 1-14.
- Ezell, H. K., and Justice, L. M., (2005). Shared story book building young children's language and emergent literacy skill. Maryland: Paul H. Publishing Co. Inc.
- Farver, J. M., Nakamoto J., and Lonigan C. J. (2007). Assessing preschoolers' emergent literacy skills in english and spanish with the get ready to read! screening tool. *Annals of Dyslexia*, 57(2), 161-178.
- Güneş, F. (2007). Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma. (1. baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Hair, J. F., Rolph E. A., Ronald L. T., and William C. B. (1998). *Multivariate data alaysis* (5th ed.). New Jersey: Prentice-Hall International Inc.
- Jinchul, J., (2004). *Analysis of the factors and the roles of hrd in organizational learning styles as identified by key informants at selected corporations in the republic of Korea*. Unpublished doctoral thesis, Texas A&M University: USA
- Justice, L. M., Bowles, R. P., and Skibbe L. E. (2006). Measuring preschool attainmentof print-concept knowledge: a study of typical and at-risk 3- to 5-year-old children using item response theory. *Child Language Teaching and Therapy*, 37, 224 – 235.
- Justice L. M. and Ezell, K. E. (2001). Word and print awarens in 4- year- old children. *Child Language Teaching and Therapy*, 13, 207- 225.
- Justice, L. M. and Kaderavek, J.N. (2003). Using shared storybook reading to promote emergent literacy. *Teaching Exceptional Children*, 34 (4), 8-13
- Kelman, M. E. (2006). *An investigation of preschool children's primary literacy skills*, Unpublished doctoral thesis, University of Wichita State: USA.
- Mccallum, Robert C., Keith F. Widaman, Shaobo Zhang and Sehee H.. (1999). Sample size in factor analysis. *Psychological Methods*, 4(1), 84-99.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005) İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu. Ankara: Devlet Kitapları Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006) 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programı. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Morrow, M. L. (2005). *Literacy development in the early years*. (5th ed). America: Pearson Education.
- Öztunç, S. (1994). *Okuma kavramları testinin Türk çocuklarına uygulanması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Pullen, P.C., and Justice L.M. (2003). Enhancing phonological awareness, print awareness, and oral language skills in preschool children. *Intervention in School and Clinic*, 39; 87- 98.
- Ranweiler, L.W. (2004). *Preschool readers and writers early literacy for strategies*. Michigan: High Scope Press.
- Riley, J. and Reedy, D. (2003). *Communcation, language and literacy: learning throug speaking and listening and writing*. Jeni Riley (Eds.) *Learning in the years a guide for teachers of children 3-7* (pp.61-95). Great Britain: Cromwell Press.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modeline giriş*. Ankara: Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri.
- Üstün, E. (2007). *Okul öncesi çocuklarının okuma yazma becerilerinin gelişimi*. İstanbul: Morpa Yayıncılık.
- Vukelich, C., Christie, J., and Enz, B. (2008). *Helping young children learn language and literacy: birth through kindergarten*. Boston: Pearson Education Press.
- Yurdugül, H. (2005, 28- 30 Eylül). *Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerlikleri için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması*. Pamukkale Üniversitesi, XIV Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunuldu. Denizli.

